

מפעולות ועד הלשון

זכרון דברים

של האספה הכללית של ועד הלשון העברית בתל-אביב
בימים י"ד – ט"ו בשבט תש"ז

סדר היום:

ישיבה ראשונה

(א) פתיחה

(ב) פרופ' נ"ה טורטשינר: מושגים ומלים במקורות לשוננו.

(ג) ד"ר ז' בן-חיים: מילון טכני עברי.

(ד) ד"ר ש' איזנשטדט: סקירה על פעולות הוועד.

ישיבה שנייה

(א) דו"ח על העבודה.

(ב) ויכוחים.

ישיבה שלישית:

(א) החלטות.

(ב) בחירת מוסדות הוועד.

(ג) שונות.

ישיבה ראשונה

נתקיימה בי"ט בשבט תש"ז בפומבי, באולם בית התרבות, בשעות 8-10.30 בערב.

מטעם ועד הלשון השתתפו: החברים הא' מ' אזרחי, ד"ר ש' אינהורן, פרופ' ש' אסף, הא' א' ברש, ד"ר צ' וויסלבסקי, פרופ' נ"ה טורטשינר, הא' ש' ייבין, ד"ר יעקב כהן, פרופ' מ"צ סגל, הא' י' פיכמן, ד"ר י' פרוץ, ד"ר ב' קלאר, ד"ר י"א רבין, הא' נ' שיפריס; ד"ר ש' איזנשטדט. מנהל הלשכה המרכזית, ד"ר ע' איון מוזכר מדעי בתל-אביב, ד"ר ז' בן-חיים, מוזכר מדעי בירושלים.

מר ברש פתח את האספה בדברי אוכרה לחבר-הוועד ד"ר י' אהרוני ז"ל ולראים ליפשיץ ז"ל, שהיה שנים רבות חבר בוועד הלשון; שניהם נפטרו בתקופה שבין אספה לאספה. אחר כך עמד הפותח על גידול התפקידים והסתעפות פעולותיו של ועד הלשון, המחייבים אותו לבקש דרכים חדשות לביסוס מעמדו. הוא סיים בשבח האכסניה.

אחר הפתיחה הרצו פרופ' טורטשינר וד"ר בן-חיים (הרצאותיהם מתפרסמות בחוברת זו כמאמרים לחוד').

ד"ר איזנשטדט הרצה על המצב החמרי של ועד הלשון לאור תפקידיו המרובים, קבל על אדישות הציבור והמוסדות לגבי צורכי ועד הלשון המשמש למעשה בתפקידי האקדמיה של הלשון העברית.

ישיבה שנייה

ביום ט"ו בשבט בשעות 0-1.20 לפנה"צ במועדון צנטנר.

השתתפו: הא' א' אברונין, פרופ' ש' אסף, הא' א' ברש, ד"ר צ' וויסלבסקי, פרופ' נ"ה טורטשינר, הא' ש' ייבין, ד"ר יעקב כהן, פרופ' מ"צ סגל, ד"ר י' פריץ, ד"ר ב' קלאר, ד"ר א' קמינקא, ד"ר י"א רבין, הא' נ' שיפריס, ד"ר ש' איזשטדט, ד"ר ע' איזן וד"ר ז' בן-חיים.

פרופ' טורטשינר פותח במילואים לדו"ח שהוגש בכתב. בנוגע ל"לשוננו" הוא מציין, שהעריכה של הכרך הנדפס והולך (ט"ו) אינה בידו, ואין הוא יכול למסור פרטים עליו. הוסכם להוציא מפתח ענייני רחב לכל כרכי "לשוננו", ולדעתו ראוי לכלול בו את זכרונות וכן חוברות "לשוננו-לעם", כלו' כל הפרסומים הרשמיים של ועד הלשון. במיוחד הוא מתעכב על הצעת הוועדה לבדיקת תכנית הפעולה להפוך את ועד הלשון לאקדמיה ללשון העברית. האספה חייבת לדון בכך ולקבל החלטה עקרונית, אבל עצם התכנית טעונה ליבון נוסף. הוא מעיר, שהיעדרם של חברים רבים מתושבי ירושלים נגרם ע"י פגעי הזמן. בימים אלו חלו שם — ועוד נמשכות — החרמות בתים ע"י הצבא.

ה' ברש מציג לכלול גם את שתי חוברות "שפתנו" במפתח שיעשה. הוא עומד בהרחבה על הצורך להוציא ירחון או דו-שבועון עממי ללשון, שכבר הוחלט עליו פעמים אחדות. נתברר לו, שהדרך היחידה להגשמת הפעולה היא מינוי עורך קבוע בשכר, מעין חצי-משרה, וכשהמפעל יהיה במסלולו הנכון, יהיה חי הנושא את עצמו. לפיכך מציג הוא להקציב את שכר-העובד — בערך 30 לא"י לחודש — מתוך תקציבו של הוועד לתקופה של ששה חדשים ולהתחיל בהגשמת הדבר.

ה' ייבין סובר, שיש להפריד בין תפקיד היצירה הלשונית של הוועד ובין הפצת המונחים שלו — לתפקיד השני נחוץ מנגנון מיוחד. מטעם זה הוא מתנגד למפעל המורשים ומציע להפסיקו, כי בתנאים אלו אין הוועד יכול לטפל בהן בקצב הדרוש. באופן זה נוצרת אכזבה בציבור. הוא ספקני ביחס ליכולת הוועד לקיים בימה עממית ללשון ברמה הדרושה, ומדגיש את אי-פעילותם של חברים רבים. לבסוף נוגע הוא גם בכמה סעיפים שבדו"ח הכספי.

ד"ר יעקב כהן רואה הכרח בבדיקת מונחים, שנקבעו לפני שנים רבות, ובביקורת פרסומים שונים כגון מונחי השירה, שמות לציון קרבה משפחתית, מילון למתימטיקה ועוד. צריך הדבר להיעשות, כשם שנעשה במילון לטכניקה החדש. בנוגע לירחון העממי הוא תומך בדעת הא' ברש, שכל זמן שלא ימצא אדם שיתייחד לתפקיד זה, לא תוגשם התכנית. צריך גם לדאוג לשכר סופרים ולא רק לשכר העורך.

פרופ' סגל מתנגד לדעתו של מר ייבין, שאינו מעריך במידה מספיקה את הצורך בהפצת מונחי הוועד. חובה ראשונה של הוועד לדאוג, שפרי רוחו יופץ ברבים. הוועד אינו שם לב במידה מספיקה לשיבושי הלשון בעם. אין הנואם מאמין באפשרות לקיים בימה עממית הראויה לוועד הלשון בתנאים הנתונים מחוסר חומר הגון ומחוסר משתתפים. הוא קובל על המזכירות שנוהגת לכתוב בכתוב המלא, אע"פ שעדיין אין החלטת הוועד על כך, ומה שפורסם ב"לשוננו" הוא הצעה בלבד. הוועד מגשים את ההצעה הזאת בציבור ללא החלטה מפורשת של האספה.

ד"ר וויסלבסקי סובר, שראוי להקצות ב"לשוננו" מקום מיוחד ללשון התרגומים, כי אנו שרויים בתקופת התרגום, והצינור העיקרי של הלשון ללב, לאוזן ולעין זהו התרגום. הוא מציע אפוא שב"לשוננו" יקדישו מקום לביקורת מדעית-לשונית של התרגומים.

פרופ' אסף קובע, שרוב חברי הוועד אינם משתתפים בכינוס השנתי הזה, וזהו סימן רע. הוא מצטרף להצעה, שעלתה בישיבת הוועד המרכזי, כי שאלת אי-פעילותם של החברים ומהלך העבודה בכלל תיבדק על ידי ועדה מיוחדת. לאחר מכן הוא עובר לעניין "לשוננו". אין הרבעון משביע את רצונו כרבעון עממי המכוון למורה ולמשכיל עברי. אין הוא אורגן חי, מתפרסמים בו לעתים מאמרים ארוכים מדי, וחסרים מאמרים הדנים בבעיות היסוד של הלשון. הוא מציע לפנות בשאלון אל החותמים כדי להיווכח באיזו מידה נקרא הרבעון באמת, ומה הן תביעותיו של הקורא. הפצת 1800—2000 טפסים עדיין אינה ערוכה למידת ההתעניינות במתפרסם בו. הוא מציינ שפרסומים דומים ל"לשוננו" בעברית וביידיש עוררו יותר תגובה ועניין בקהל מ"לשוננו". הוא מסופק, אם כדאי להתחיל תיכף בירחון עממי "לשוננו-לעם", אף כי הצורך קיים. מוטב לפי שעה לעשותו רבעון ולצרפו לכל חוברת של "לשוננו".

ד"ר פרץ רואה כמורה הכרח ביצירת בימה לשונית עממית, שתפקח גם על בני הנעורים. לפי דעתו, האיש שיש בו הסגולות לערוך בימה לשונית עממית כזו ולקיימה ברמה הדרושה הוא הא' ברש, שיש לו גם ניסיון רב בהוראה, האספה חייבת ללחוץ על מר ברש, שיקבל על עצמו תפקיד זה. הבימה העממית תהיה גם האורגן להפצת עבודתו של הוועד ברבים.

ד"ר בן-חיים משיב תשובות לשאלות שעלו בוויכוח. לדעתו חייב ועד הלשון לדאוג להפצת קביעותיו, אלא שלשם כך הוא זקוק לכוחות עבודה נוספים. החברים הסבורים, שעבודתו של ועד הלשון מנותקת מצרכי הציבור, טועים טעות גדולה; עבודתנו נעשית על פי דרישות הקהל ולשם סיפוק צרכי לשוננו בשטחי המעשה והמחשבה השונים. אמנם אין אנו פונים ישר אל העם, אלא אנו באים בדברים עם מוסדות לתרבות ולחינוך ולכלכלה (כגון מחלקת החינוך, הדסה, מכון לחקר הכלכלה, אגודות התעשיינים ועוד) ומשתתפים עמהם פעולה. הם הצינורות, שדרכם זורמת השפעת ועד הלשון ומגיעה אל חוגי המעוניינים—מורים, כלכלנים, תעשיינים, פועלים רופאים ועוד. ודאי אפשר ואפשר לעשות הרבה יותר. הגענו לנקודה כזאת, שאם לא תורחב ותבוסס פעולתנו תיכף ומיד, ירד ערכו של הוועד לגמרי. דרוש ארגון חדש של הוועד, וקודם כל נחוצים 4—5 מזכירים נוספים, שיוכלו להקדיש את עצמם לעבודה הזאת. שאלת בדיקת מונחים ישנים, שעמד עליה ד"ר כהן, היא חשובה מאד. כל ועדה המכינה מילון או רשימת מונחים חוזרת ובודקת את המונחים הישנים, במידה שהם שייכים לחוג פעולתם. בעניין הכתיב אין התקדמות ממשית לקראת הכרעה סופית, כפי שצוין בדו"ח. המזכירות נהגה לכתוב בכתיב מלא בטכסט בלתי מנוקד כבר שנים אחדות לפני פרסום ההצעה בתש"ב, ואפשר לראות זאת במילון למונחי המטבח, שיצא לאור בתרצ"ח. הדבר נעשה אז תוך התייעצות עם נשיאות הוועד בימים ההם. פרופ' ילין ז"ל ופרופ' טורטשינר, ברי שהמזכירות תגשים את החלטת הוועד, תהיה אשר תהיה.

ה' שפריס אינו רואה כל סיבה לשביעות רצון בעבודת ועד הלשון המורגשת בכל אספה. צורכי לשוננו כל כך מרובים, שעלינו תמיד לתבוע מעצמנו

יותר ממה שעשינו. אין בוועד הלשון הנהלה, שתדאג להרחבתו ולביסוסו של המוסד. כך אי אפשר להמשיך עוד. מדוע לא הוקם הוועד המנהל, שהוחלט עליו לפני מחצית השנה. כל הנעשה הוא בידי קומץ אנשים מסורים, אבל אין הנהלת מרוכזת. וזה דבר עיקרי שצריך תיקון.

ד"ר איזון מציע להפריד בין התפקיד המדעי של ועד הלשון ובין הפצת המונחים על-ידי העברתו של התפקיד השני למוסד מרכזי לענייני לשון, שבו יהיה מיוצג גם ועד הלשון. הוא מציע אפוא לשאוף להקמת מוסד מרכזי להפצת הלשון ולשיפורה, כדי למנוע כפילות בעבודת המוסדות השונים להקניית הלשון.

ד"ר איזון שטדט משיב לשאלות הארגוניות. שנתעוררו ביוכח. הוא מתאר את ליבוטי הוועד מבחינה תקציבית, את הקיפוח מצד המוסדות הלאומיים בהקצבתם המועטת, שאינה נמצאת בשום התאמה לצרכי הוועד המרובים. הוא מסביר, שהוועד המנהל לא דאג מעולם להשגת האמצעים, מצבם החמרי של העובדים עד עכשיו אינו מבוסס, אין להם למשל קופת תגמולים. הוא מבאר למר ייבין כמה סעיפים בדו"ח הכספי, בייחוד של ארגון ותעמולה. הוא מדבר בזכות מפעל המורשים, שלא נוצר רק כדי „לחלוב את המשקים“, אלא כדי לעמוד במגע חי עם נושאי הדיבור העברי. הוא תומך בדעת ד"ר בן-חיים, שנחוצים עוד 3 מזכירים כדי למלא את העבודה המרובה המוטלת על הוועד, ומזכיר מיוחד לעניין המורשים. הוא תומך ביצירת ירחון עממי „לשוננו לעם“ ומציין, שלא תהיה בינו ובין „לשוננו“ שום התחרות. אולם לדעתו גישת מר ברש מסוכנת, כי אין לוועד הלשון אפשרות להקציב כל סכום שהוא מתקציבו השוטף. הוא מספר על הניסיונות להרכיב ועד מנהל, שיקום בתל-אביב בהתאם להחלטת הוועד המרכזי, ואם יהיה לנו ועד מנהל המבין לצורכי לשוננו ולצורכי מוסדנו, אז נמצא את הדרך לספק את כל הצרכים שנגעו בהם המתווכחים.

פרופ' טורטשינר מסכם ואומר: קיומו של ועד מנהל, אע"פ שלא היה דואג להכנסות ולביסוס המוסד, היה בו בכ"ז צד טוב, שכן הוא הכניס סדר, שאנו שומרים עליו היום. מזכירי הוועד נתונים בתנאי-עבודה קשים ללא דירה מתאמת וללא ספרייה, עורך „לשוננו“ ונשיאו של הוועד הוא איש העסוק בתפקידים מחקריים והוראתיים באוניברסיטה ומחוצה לה ואינו יכול להקדיש לוועד הלשון את כל זמנו.

מובן שבמסיבות כאלה אין לדרוש מן הוועד יותר מדאי. המבקרים את לשוננו אינם רואים את הקשיים שלפני העורך, מועט הוא החומר המתקבל במערכת, שהוא ראוי לפרסום באמת ללא הכשרה מוקדמת. אע"פ כן מתפרסמים בלשוננו דברים חשובים. נכון שאין ב„לשוננו“— וכל זמן שהוא אחראי לו לא יהיה מקום בו — להתנפלות אישית, וזהו סוף-סוף הדבר המגרה ומושך את הקהל, ובוה „הצליחו“ בימות אחרות. הוא מסופק באפשרות להוציא ירחון עממי בעל רמה ראויה לוועד הלשון מחמת מיעוט אנשים היודעים לכתוב על ענייני לשון, מניסיון „לשוננו“ למדנו זאת. ברי שבירחון עממי אין מקום לפולמוס בין בלשנים, אלא צריך להביא בו הלכה פסוקה ומבוררת. הוא רואה צעד חשוב בהפיכת ועד הלשון לאקדמיה, השם אקדמיה מכובד יותר, ובאמת ועד הלשון על פי מעשיו ראוי לשם זה; נדמה שעל ידי זה נרכוש לנו גם כוחות וגם אמצעים חומריים. כל השאלות, שנגעו בהן כאן, כולן יסודן באותה שאלת הכספים העלובה. הוא רואה בשם

האקדמיה ובביסוס השם על פי יחסים קבועים ומכובדים אל יתר המוסדות
אמצעי חשוב גם לצד הכספים, שכן לא יוכלו לסרב לאקדמיה מה שמסרבים
לוועד הלשון.

ישיבה שלישית

לאחר הפסקה קצרה היה ויכוח, אם רשאית האספה במספר המשתתפים הזה
להחליט החלטה מחייבת. הוויכוח על עניין ייסוד האקדמיה נמשך, ובסופו הוסכם:
החברים הנאספים כאן מביעים את דעתם, שמוסדות הוועד (הנשיאות, הוועד
המרכזי) ימשיכו בפעולה בכלל, והוועדה לבדיקת תכנית הפעולה תעבד הצעות
להפיכת ועד הלשון לאקדמיה. ההצעות יובאו לפני האספה, שתיקרא במיוחד לדון
בשאלה ולהחליט בה.
האספה ננעלה בשירת התקווה.